

Lorenzo Perosi (1872-1956)

12. listopada 1956. — na dan smrti Lorenza Perosija — njegov prijatelj i štovatelj kardinal Alfredo Ottaviani htio je ostvariti njegovu posljednju želju. Dao je pozvati mons. Van Lierdea, sakristana i vikara Sv. Oca Pija XII. za grad Vatikan i rekao mu: »Volja je pokojnog maestra Perosija da mu za misu zadušnicu otpjevaju čitav requiem u gregorijanskim napjevima. Molim Vas, provedite to!«

Mons. van Lierde je smatrao da su benediktinci najpozvaniji da tu ugodnu dužnost i plemenitu želju pok. maestra mogu najdostojnije ostvariti. Uputi se u međunarodni benediktinski kolegij sv. Anselma na Aventinu i zamoli ih za tu uslugu. Opat primas ga je lijepo primio i na molbu odgovorio da mu je jako žao što ne može njegovoj želji udovoljiti jer su toga dana predavanja na ateneju i nema nitko slobodan. Opatu je bilo jako na srcu da se ne ometa rad i red predavanja na fakultetu. Još 1956. godine bila je poslovično stroga disciplina u kolegiju. Da na čitavom ateneju za jedan radni dan ne budu predavanja — bilo je nepojmljivo!

1. Život Lorenza Perosija

Životopisci pok. L. Perosija pišu da je rođen 20. prosinca 1872., a u knjizi rođenih — i na spomen ploči na kući gdje se rodio u Tortoni — čitamo da je rođen 21. prosinca 1872. (Bollettino Ceciliano, 1971, br. 11, str. 259/260). Otac mu je Josip bio orguljaš i regens chori u Tortoni. Lorenzo je drugi od tri brata: Karlo (svećenik-kardinal), Lorenzo i Marcijan (dirigent u milanskoj katedrali) i tri sestre: Felicina, Maria i Pia. U šestoj godini života otac ga već poučava glasovir, daje mu prve temeljne iz teorije, solfeggia i harmonije, a u jedanaestoj godini često zamjenjuje oca na orguljama u katedrali. Tako je mali Lorenzo već u ranoj mladosti primio prve temelje čiste i prave glazbene umjetnosti iz sigurnih ruku svoga oca glazbenika. Često je u životu znao reći: »Ja sam uvijek svirao glasovir i ne sjećam se dana kada sam prvi put stavio ruke na nj«. Zato mnogi njegovi životopisci kažu: »Perosi je rođen s rukama na klavijaturi glasovira.«

Jednog se jutra u desetoj godini s bratom Karlom po običaju uputi na željezničku postaju gledati kako »vlakovi dolaze i odlaze«. Otac ga pozove da se odmah vrati kući i zapovijeda mu neka napiše motet na riječi »Quis ascendet« za neku svetkovinu u samostanu čč. sestara. Teška srca pođe kući i sa suzama u očima napiše veseli i radosni motet. Taj se dragocjen rukopis i dandanas skrupulozno čuva u Rimu u kući Perosijevih s ostalim autogramima.

U lipnju 1888. pošao je s ocem u Rim na hodočašće. Mladi Lorenzo je Sv. Ocu Leonu XIII. u audijenciji poklonio svoje prve crkvene skladbe i na molbu oca Sv. Otac mu je podijelio specijalni

blagoslov za njegov buduću rad na polju crkvene glazbe. Tom prigodom su posjetili i glazbenu akademiju Sv. Ceciliju u Rimu. Ispitna komisija mu je odmah priznala jaku glazbenu narav, u glasoviru i harmoniji veoma dobru poučenost, pohvalila mu skladbe i ispit iz improvizacije na zadanu temu. Zadovoljni, sretni i veseli otac i sin vratili su se u Tortonu. Lorenzo je tada stupio u kontakt s najboljim profesorima glazbe u Milanu, osobito s prof. Mihaelom Saladinom, profesorom kontrapunkta i fuge. Tu se upoznao i s don A. Amelijem, montekasinskim benediktincem, obnoviteljem crkvene glazbe u Italiji.

Godine 1890. polazi za orguljaša u benediktinsku opatiju Montekasino. Tu je mlade benediktince poučavao glasovir, orgulje i ostale glazbene vještine. Veoma je rado i često improvizirao na orguljama. Jednom je na zadanu temu tako divno improvizirao da su benediktinci ostali zadivljeni, a opat ga je zagrlio i rekao mu: »Ti si genij.« U opatiji je na izvorima proučavao, slušao i upoznao ljepotu gregorijanskog pjevanja i zato ga je čitavog života mnogo cijenio, volio i propagirao. U to vrijeme u L'Osservatore Romano iznosi svoje dojmove o divnom gregorijanskom pjevanju: o njegovoj ljepoti, umjetničkoj vrijednosti, duhovnosti, svetošti, dukobom i neiscrpivom značenju uzvišene molitve ovoga pjevanja te ga naziva »pjevanjem sveta-cas«. U slobodno vrijeme Perosi je mnogo proučavao Bacha, Händla, Beethovena, Mendelssohna, Chopina; u crkvenoj glazbi uzorci su mu bili Palestrina, Gabrieli, Vittoria, Lassus itd. Radi slaba zdravlja, prevelikog posla, nezgodno raspoređenih predavanja, morao je napustiti opatiju Montekasino. Na primjer: predavanja iz teorije glazbe i solfeggia je održavao jutrom pet do šest sati. Često se poslije u životu znao potužiti: kojiput bi spavali i učenici i maestro!

U jesen 1891. opet ga nalazimo u Milanu kod prof. M. Saladina. Kod njega mnogo uči i radi. Osobito dolazi do izražaja njegova rana sklonost i nadarenost za skladanje. Kolege su mu bili i čitavog života ostali dobri i vjerni prijatelji: Mascagni, Puccini, Montemezzi, Serafin, Pedrollo i De Sabata. 10. siječnja 1893. polazi u Regensburg i upisuje se u Kirchenmusikschule kod glasovitih profesora prof. dr. F. Ks. Haberla, koji je izdao djela P. L. Palestrine, i kod prof. M. Hallera. Tek tu upozna je i — možemo reći — po prvi put sluša pravu izvedbu vokalnih klasičnih polifoničara. U Regensburgu doživljava istinski liturgijsku glazbu. Priznaje — iako je on Talijan — da je prisiljen napustiti svoju domovinu da upozna onu pravu glazbenu umjetnost (koja je bila definirana »talijanska glazbena umjetnost«. U Regensburgu je nastavio i sa skladanjem. Dr. Haberl ga je zamolio da napiše 30 Tria za orgulje, koje je izdala izdavačka kuća Pustet. Nisu koncertnog karaktera, ali i danas su

veoma važni s pedagoškog i liturgijskog stanovišta. Profesore i kolege je toliko oduševio svojim znanjem i sposobnošću da su mu ponudili mjesto profesora orgulja na školi. Tu je nastala i glasovita pjesmica Neoskrvnjenoj Djevici »Neve non tocca« koja je i na koncertnom podiju izazvala mnoge aplauze. Ljubav prema domovini i obitelji su ga ubrzo povratili u Italiju.

S Regensburgom svršava doba njegova glazbenog formiranja i počinje nagli uspon skladatelja i dirigenta. U Imoli započinje, u Veneciji naglo raste, a u Rimu do vrhunca dolazi njegova glazbena nadarenost i spremnost dirigenta i skladatelja. Iz Imole u Veneciju ga je doveo novoimenovani patrijarh, kardinal Sarto u lipnju 1894. Došao je obučan u kleričko odijelo, a bio je franjevački trećoredac: »Fra Lorenzo da Tortona«. Stanovao je u palači s obitelji patrijarha Sarta. Članovi obitelji bili su: kardinal-patrijarh Sarto, njegove tri sestre, tajnik I. Bressan i naš Lorenzo. Idealna obitelj po jedinstvenosti, jednostavnosti i čednosti. Za svećenika ga je redio kardinal-patrijarh Sarto 25. svibnja 1894, a prvu svetu misu je služio 22. rujna iste godine u Loretu. Tog dana se uvijek s veseljem sjećao. Kad su ga poslije mnogo vremena zamolili da napiše motet koji bi rado pjevali u »svetoj kući«, skladao je Tota pulchra za 4-glasni mješoviti zbor u zahvalu bl. dj. Mariji za onaj nezaboravni dan.

Iz Venecije je poduzimao mnoga glazbena putovanja po Evropi. Često se navraćao u Seckau, Beuron, a najradije je odlazio u Solesmes u Francuskoj, gdje su don Pothier i don Mocquereau s još mnogim benediktincima osnovali centar za svestrano proučavanje gregorijanskih melodija.

15. prosinca 1898. bio je u privatnoj audijenciji kod pape Leona XIII, a 15. studenog iste godine bio je potpisan dekret u kojem je Perosi imenovan doživotnim dirigentom papinske Sikstinske kapele, kojom je ravnao mo. Mustafa. Na vijest o imenovanju Musica Sacra, 1899, str. 12. piše: »Genijalnog glazbenika, koji se nalazi na životnom putu od kojega se vrtoglavica dobiva, njegovi ovdašnji učitelji uključuju u svoju dnevnu molitvu i njegovo djelovanje na čast božju prate sa srdačnim željama za sreću i blagoslov.« Ovo imenovanje mnogi su primili s oduševljenjem, a mnogi sa skepsom. Prepali su se njegova genija i reformatorskih ideja. Mustafa je bio za tradiciju, a Perosi za reformu Sikstinske kapele i obnovu crkvenog pjevanja u liturgijskoj glazbi uopće. Proti volje Mustafe Leon XIII. je 3. veljače 1902. izdao dekret kojim zabranjuje da kastrati pjevaju u liturgijskim činima. Perosi je bio za falsetiste i dječake »pueri cantores — putti« s kojima je u Veneciji i u svijetu postigao vanredne uspjehe (clamorose prove di virtuosità artistica).

Perosiju se bilo teško odijeliti od Venecije, sv. Marka i svoga kardinala. Zato mu Leon XIII. reče: »Budite mirni; vratite se ipak u Veneciju; u Rim ćete doći kad bude trebalo i služiti ćete Vašem kardinalu kad postane papa«. Za godišnjicu krunjenja Leona XIII 4. ožujka 1902. Mustafa je dirigirao Sikstinskom kapelom. U konklavama 4. kolovoza 1903. izabran je za papu kardinal Sarto i uzeo ime Piju X. Tada je Perosi konačno preselio u Rim i preuzeo vodstvo Sikstinske kapele. U toj službi — uz prekid zbog bolesti 1915—1923. ostaje sve do smrti 1956.

Kao dirigent Sikstinske kapele ravnao je liturgijskim pjevanjem u crkvi sv. Petra za petorice Sv. Otaca papa: Leonu XIII. posvetio je svoj najpopu-

larniji oratorij »La Risurrezione di Christo«, Svetom Piju X, svome meceni, posvetio je kantatu »Dies iste« Beenedikt XV. neizdani oratorij »In diebus tribulationis«, napisan pod bolnim dojmom prvoga svjetskog rata, Piju XI. posvetio je »Missa Redemptionis« za osam glasova i svečani »Te Deum« prigodom zaključenja svete 1933. godine, Piju XII. »Missa« u šest glasova te nekoliko moteta.

Umro je u Rimu u 84 godini 22. listopada 1956. u 17,20 sati. Pred smrt je malo podigao desnu ruku i njome pravio neke kretanje. Nitko nije razumio što je htio reći. Tada je sestra Felicina protumačila: »Tako je činio uvijek kad je htio skladati, činilo se kao da hoće postaviti reda u rijeci glasova; zato je digao ruku.« Uz bolesnički krevet na času smrti bili uza nj brat Marcijan, sve tri sestre, kardinali C. Costantini i A. Ottaviani, ispovjednik o. Mastri, mons. P. Scavizzi i dva redovnika. Pokopan je u obiteljsku grobnicu na rimskom gradskom groblju »Campo Verano« kod sv. Lovre izvan zidina grada Rima.

Za izvanredne uspjehe u glazbenoj umjetnosti odlikovan je visokim vatikanskim, talijanskim i inozemnim odlikovanjima: bio je počasni predstojnik Papinskog Instituta za crkvenu glazbu u Rimu, Accademico di Santa Cecilia, Accademico d' Italia itd.

2. Djela Lorenza Perosija

Lorenzo Perosi je veoma zaslužan u obnovi crkvene glazbe: 1. za vrijeme liturgijskih obreda izvodio djela prave i vrijedne liturgijske glazbe, 2. skladao je mise i motete u duhu obnovljene crkvene glazbe za liturgijskoglazbenu praksu. U tom pravcu obnove mnogo je surađivao sa svojim meceni, prijateljem i znancem iz Venecije sv. Pijom X, glavnim reformatorom crkvene glazbe i autorom »Motu proprio« od 22. XI 1903. Pijo X sveti postavio je u Motu proprio — prvom zakoniku crkvene glazbe — liturgijsku glazbu na potpuno nove, zdrave i ispravne principe liturgijskog pjevanja. Tim je pripremio put VI. glavi saborske konstitucije »Sacrosanctum Concilium« II. Vatinskog sabora, osobito ideji aktivnog sudjelovanja naroda kod svetih tajna. Izvanrednim poznavanjem gregorijanskog korala mnogo je doprinio da je Solesmesko izdanje gregorijanskih napjeva Vatikan 1904. i službeno priznao.

Motu proprio o crkvenoj glazbi, stogodišnjica svetog Grigora velikog, internacionalni kongres crkvene glazbe i liturgijskog pjevanja, uvođenje »pueri cantores — putti« u papinsku Sikstinsku kapelu i crkvene pjevačke zborove te uspostava »Visoke škole za crkvenu glazbu« (današnji »Pontificio Istituto di musica sacra« u Rimu) učvrstile su mu položaj u Rimu i osim njegovih skladbi — promijele slavu svijetom.

U glazbenom svijetu je postao najviše poznat po svojim — uz mise i motet — remek-djelima, mnogobrojnim oratorijima. Oni su uglavnom i nastali u mladim godinama između 1897—1904. godine. U njima obrađuje biblijske momente iz Starog Zavjeta (Mojsije, 1900), epizode iz evanđelja — život Kristov — redovito su na latinskom jeziku. Cilj mu je bio da Bibliju i evanđelje preko glazbe približi širim narodnim masama. »Ljudi mojega vremena — govorio je — ne žele slušati evanđelje; ja ću ih prisiliti da ga slušaju u glazbi...« On je skladao, kao što se običavalo reći, »sa srcem u

rući« (col cuore in mano). Ništa nepravilna nema u njegovim oratorijima, ali nije bio ni rob glazbene gramatike. Svaki istinski umjetnik je iznad gramatike i njenih pravila. Stvorio je svoju osobni stil («čovjek je stil»). Trenutno nadahnuće u oduševljenju za duhovni užitak inspiriralo bi mu glazbeni izraz ugodnog zvuka. Arturo Toscanini misli da vrijednost Perosijeve glazbe jest u njezinoj jednostavnoj naravnosti, »spontaneità«, u trenutnom nadahnuću, »splendore della ispirazione«. Perosi je tako ispjevao svoju vjeru u Krista u svetom zanosu svećenika-glazbenog umjetnika. Svoju je vjeru ispjevao kao sin svoga naroda — Talijan — i radi toga je bila iskrena i spontana. I to je jedan od razloga da je narod — ali ne samo talijanski — Perosijevu glazbu s oduševljenjem prihvatio.

Oratoriji:

1. La Passione di Cristo (1897)
2. La Trasfigurazione di Cristo (1898)
3. La Risurrezione di Lazzaro (1898)
4. La Risurrezione di Cristo (1898)
5. Il Natale del Redentore (1898)
6. L'Entrata di Cristo in Gerusalemme (1900)
7. La Strage degli Innocenti (1900)
8. Mosè (1900)
9. Stabat Mater (1904)
10. Il Giudizio Universale (1904)
11. Dies iste (1904)
12. Transitus animae (1907)
13. In Patris memoriam (1909)
14. Vespertina oratio (1912)
15. Le sette parole di n.s.G.C. sulla Croce (1913)
16. La Samaritana (1913)
17. In diebus tribulationis (1916)
18. Il sogno interpretato (1928)
19. In fratris memoriam (1930)
20. In Transitu s.p.n. Francisci (1936)
21. Natalitia (1937)
22. Il Nazareno (1950)

Inspirirajući se glazbom prošlih razdoblja — jednostavnom melodikom gregorijanskog koral, bogatom vokalnom polifonijom Palestrine i Schütza, zvukovnom monumentalnošću Bacha i Händla — Perosi je postigao izraz impresivnog djelovanja (ME, 1968, str. 391). Stvorio je djela neprolazne vrijednosti. Često je ponavljao: »Tres sunt qui testimonium dant in musica: Gregorianus cantus, Petroloysius Princeps, Sebastianus Rivus«. Gregorijanski koral, Palestrina i J. S. Bach su zvijezde vodilje u glazbenom životu Perosija. Bacha je nazivao »glazbena Biblija« i govorio da se u njemu »sve nalazi«. Nastojao je da njegova glazba bude moderna tj. suvremena. Suvremenost je temeljio na zdravim načelima: glazbena dostignuća velikih dotadanjih majstora sjediniti s glazbenim govorom suvremenih skladatelja. Tako obnovljenim duhovnim oratorijima istinski je izvršio snažan utjecaj na svoje suvremenike. Temelj svih njegovih djela jesu jednostavnost, čistoća i genijalnost, zato i nije skrenuo u ekstravaganције. O njegovoj umjetnosti, a osobito o oratorijima, izrečeni su veoma različiti sudovi. Da bismo mogli stvoriti pravi, istinski sud o njegovoj oratorijskoj stvaralačkoj moći treba dobro proučiti i upoznati cilj i vrijeme kada i kako ih je pisao. Može mu se prigovoriti da je koji put nepojmljivom lakoćom i brzinom skladao. Kako iz popisa oratorija vidimo osam ih je komponirao

u razmaku od četiri godine (1897—1900). To su njegovi najbolji oratoriji i spadaju u svjetsku listu najboljih oratorijskih dostignuća. Skladatelj opera Puccini jednom je izjavio: »Više glazbe ima u Perosijevoj glavi nego u mojoj i Mascagnijevoj zajedno«. Stvorio je bezbroj stranica spontanog i uzvišenog nadahnuća. U svojim oratorijima dao je odlomke velikih koralnih i instrumentalnih momenta izvanredne koncertne ljepote i glazbene originalne dovitljivosti, što ćemo teško naći u djelima skladatelja njegova vremena i škole tadanjeg talijanskog verizma. Dobrota, spontanost, genijalnost i entuzijizam rese njegovu glazbu.

Perosiju, koji je mnogo cijenio i proučavao svoje velike predšasnike, bio je isti cilj kao i njima: opjevati božju veličinu i čistoću njegove nauke. Više nego Bach, Händel, Beethoven i dr. koji su veličali izvanrednu božju moć on ocrta Boga-čovjeka, biće koje trpi radi nepravde i grijeha, pobjednika poslije žrtve na križu kojom je otkupio čovječanstvo, i koji slavodobitno ulazi na nebo. Promatra Krista u blagovolištu puna dobrote i ljubavi, u »Sveopćem sudu« kao pravednog suca s osjećajima nebeske blagosti. U ovim epizodama glazbeno ozračje je mirno i jednostavno. Bliži nam je u jednostavnim lirskim momentima Kristova života nego kad ga opisuje kao veličanstvenog mogućnika.

Često ga u oratorijima susrećemo s naglascima izrazite žalosti. I u tim momentima kod njega osjećamo elemente uzvišenog čovječanstva. Kroz boli i patnje čovjek se čisti i postaje dostojniji Boga. Radi toga neki Perosijeve oratorije nazivaju »La poesia di pianto« (pjesma plača). Njegov Krist jednako je živ i posvuda prisutan, bilo u Muci kad izgovara riječi žalosti, bilo kad poziva Lazara da izađe iz groba, bilo kad izgovara strašne riječi osude; isti je Krist slavan i veličanstven u rano jutro »Uskrsnuća« kao i kad u »Preobraženju« pun samilosti ozdravlja opsjednutog. Na ovaj način Perosi zamišlja i nama predstavlja božanstvo Kristovo — leitmotiv svih njegovih oratorija — što uvijek iznova osvježava i hrani njegovu vjeru, a to ga razlikuje od umjetničkih vizija njegovih predšasnika.

Perosi je ogledao svoje skladateljske sposobnosti i na polju komorne i orkestralne glazbe. Napisao je: jedan klavirkoncert (1916), dva violinkoncerta (1903, 1916), jedan klarinetkoncert (1928), 200 skladbi za klarinet i glasovir (1928), 18 kvarteta, 4 kvinteta, sonate, suite (svitama je dao naslov prema imenima glavnih gradova Italije: Roma, Venezia, Firenze, Messina, Verona, Tortona, Milano, Torino, Genova i nedovršena Napoli), varijacije, djela za orgulje itd. Teme orkestralnih skladbi redovito su duhovnog značaja. Bio je pravi majstor improvizacije; sate i sate bi proveo improvizirajući na glasoviru ili orguljama. Šteta što nije snimljeno! Orkestralne su mu skladbe manje umjetničke vrijednosti. On je velik kad piše za pjevački zbor i orgulje, odnosno orkestar.

Osim oratorija i orkestralnih skladbi Perosi je skladao velik opus djela za liturgijsku upotrebu: mise i motete. U njima je najviše došao do izražaja njegov svećenički glazbeni talenat, i to su možda njegova najbolja ostvarenja. Mise i motete nije pisao samo za svoju Sikstinsku kapelu nego i za ostale crkvene pjevačke zborove. Tim je obogatilo siromašni — novi repertoar obnovljene crkvene glazbe.

Tako je na najbolji način pridonio obnovi crkvene glazbe u Italiji u onom teškom času stvarnog

opadanja zbog uvođenja oblika i izraza koji ne odgovaraju dužnoj ozbiljnosti svetog kulta. Zastupajući ideje cecelijanskog pokreta on se kao liturgijski skladatelj stavio na čelo reformatorima koji su nastojali talijansku liturgijsku glazbu osloboditi od nadmoćnog nasrtaja opernih arija i povratiti je tradicionalnom stilu. Njegove su se skladbe pojavile kao nove i imale su ogroman uspjeh. Uza sve to ne možemo ga nazvati novatorom. Mnogo proučava glazbenu umjetnost bivših velikih majstora, i stvara svoj osobni suvremeni novi liturgijsko-glazbeni izraz i oblik koji su mnogi uzeli kao uzor.

Broj misa i moteta gotovo je nemoguće ustanoviti. Misa, koliko je dosada poznato, ima 27: dvadeset sa »Slavom« i sedam za pokojne. Dvadeset i tri su tiskom objelodanjene, a četiri ostale u rukopisu. Prva skupina skladbi pripada periodu dok je živio u Regensburgu, Imoli i Veneciji (1893—1903) a drugi period je vezan za vrijeme boravka u Rimu. Jednom je rekao: »Moja vjera je moj život. Kad razmišljam o njezinoj ljepoti i veličini, uzdiže me i osjećam potrebu da ovaj zanos izrazim jezikom koji mi je naravan.« Njegove su mise dostojan spomenik talijanske crkvene umjetnosti, a mnogobrojni moteti i prigodne kratke stranice, što ih je napisao za male zborove — mnoge je od njih skupio i izdao pod naslovom »Melodie Sacre« — divna su djela i svjedočanstvo velike umjetnosti koja izlazi iz jednostavnog srca i duše pune vjere.

Osnovna karakteristika Perosijeve glazbe jest: široka, raspjevana, talijanska melodija duge razvojne linije. Posjeduje sve odlike vokalnog stila. I tu se osjeća utjecaj njegovih ideala: gregorijanskog pjevanja, Palestrine i Bacha. Modulacije diskretno upotrebljava, a nagle rijetko. Harmonija mu je ozbiljna, izjednačena i suvremena. U svim skladbama se osjeća njegova velika ljubav prema gregorijanskom pjevanju, ono mu je blisko i intimno. Često uzima teme iz koralna, a misama daje naslove »Te Deum laudamus«, »Benedicamus Domino« ... prema glavnoj temi. Kadence su srodne sa starocrkvenim ljestvicama.

Pjevački zbor tretira na četiri načina: 1. Polifono: glasovi u imitacijama slijede jedan za drugim i isprepleću se u divno polifono tkivo. 2. Prvi glas preuzima glavnu dionicu, a ostali ga harmonijski podržavaju stvarajući estetsku i zvučnu pozadinu. 3. Svi se glasovi ujedinju i pjevaju »unisono« široku lijepu melodiju uz pratnju orgulja. 4. Izmjena zbor i solista (»tutti e soli«) kontrast. Živa, prirodna i umjetnička mašta skladatelja znala je estetski sve povezati u jednu estetsku cjelinu. Time skladba postaje ugodno šarolika. Gotovo sve njegove mise i mnogi moteti izvode se uz pratnju orgulja. Orgulje često dijalogiziraju sa zborom, podržavaju ga i stvaraju svečano — odnosno mistično — raspoloženje. Mnogi tvrde da je u liturgijskim skladbama dao najveća i najsavršenija dostignuća svoje umjetničke snage: »il miglior Perosi«.

Krhko zdravlje, preosjetljivost, preokupiranost u poslu, iscrpili su ga potpuno i živčano je nastradao. Bol je često u umjetnosti izvor remek-djela: lovor vijenac traži mnogo suza. Veliki pjesnici su redovito veći kad tupe i pjevaju o boli nego o veselju. I za Perosija nastupaju teški dani. 25. studenog 1908. umro mu je otac. To je bilo strašno za osjetljivog Lorenza. On mu je bio sve: otac, učitelj, mecena, savjetnik ... Taj gubitak nikako nije mogao prežaliti. Ali zato glazbena umjetnost dobiva još jedan vrijedan oratorij »In Patris memoriam«

— plemeniti dar sina ocu, oratorij kako ga nazivaju: glazba i bol (Musica e dolore). Providnost mu šalje udarac za udarcem. Potres je zadesio Messinu 28. prosinca 1908. u kojem je preko 100.000 ljudi izgubilo živote. 20. kolovoza 1914. umro je njegov najveći prijatelj i mecena Pijo X. sveti. U međunarodnoj političkoj situaciji već se osjećao zadah prvog svjetskog rata u kome je Italija imala: 750.000 mrtvih, 1.088.944 ratnih invalida od kojih više tisuća slijepih, i 20.000 umobolnih. To je na njega strašno djelovalo i život mu u crno zavilo. Živčano je toliko obolio da je morao napustiti sve, dapače i vodstvo Sikstinske kapele (1915—1923). Kod velikih umjetnika veoma često graniče: genij i ludilo.

28. listopada 1971. u Rimu je u novoj sali za audijencije izveden Perosijev oratorij »Il Natale del Redentore«. Remek djelo mladog genija iz Tortone impresivno je djelovalo u prisutnosti Sv. Oca, sinodalnih Otaca, diplomatskih predstavništva kod Sv. Stolice i oko sedam tisuća gostiju: Rimljana i stranaca. Svakog proljeća RAI (talijanska radio-televizija) daje koncert u čast Sv. Oca. Prošle godine koncert je odgođen za jesen (28. X) da bi svečano inaugurirali ogromnu i veličanstvenu »Aula Magna«, najmodernije arhitektonsko djelo ing. Nervija. Ukraši su bljestavi ali izbiljni, neizmjeran prostor s tisućama sjedećih mjesta, akustika zavidno dobra ... »Il Natale del Redentore«, kad ga danas slušamo opovrgava tvrdnje iz godina kad je djelo nastalo, da ima mjesta pretjerano modernih. Melodramski brzi pokreti odgovaraju svojoj svrsi i vlastiti su glasovitom svećeniku-skladatelju. Oratorij smo u ovoj izvedbi slušali kao slatki i blagi zvučni afresko u odmjerenim dimenzijama pjesničkog patosa. Takvim nam ga je u svojoj interpretaciji i prikazao dirigent Gianandrea Gavazzeni koji je dirigirao orkestrom radio-televizije iz Rima, pjev. zborovima Rima i Torina i šest odličnih solista među kojima se osobito isticao bariton Renato Bruson.

Koncert — iako nešto preuranjen — bio je dostojan uvod u proslavu prve stogodišnjice rođenja don L. Perosija. Mnoge glazbene ustanove i prijatelji Perosijeve glazbe u Italiji i širom svijeta ujedinjeni s rimskim odborom za proslavu već su fiksirali djela što će ih izvoditi tokom ove stogodišnjice.

Rimska opera, milanska »Scala«, napuljsko kazalište »San Carlo«, firentinski »Maggio Fiorentino«, kazalište »Fenice« u Veneciji, kazalište »Verdi« u Trstu, L'Accademia Chigiana di Siena itd. izveli su tokom prošlogodišnje ili će izvesti tokom ovogodišnje koncertne sezone glasovitije Perosijeve oratorije: Muka Kristova, Preobraženje Kristovo, Lazarevo Uskrснуće, Kristovo Uskrснуće, Otkupiteljev Božić, Pokolj nevine dječice, Mojsije; kantate: Stabat Mater, In Patris memoriam, Vespertina oratio; mise: Missa Secunda Pontificalis, Missa beati Caroli, Missa Pio Duodecimo dicata, Missa Eucharistica ... Mnoga umjetnička društva u Italiji, Francuskoj, Njemačkoj, Danskoj, Norveškoj, Sjevernoj i Južnoj Americi ... davat će koncerte iz antološki polifonijskih djela. U Argentini će se kulturne i glazbene svečanosti održati u zajednici s mjesnim ENITom i talijanskim kulturnim institutom; u Parizu će se držati konferencije i koncerti; u Stockholmu i Göteborgu svečanosti će biti u zajednici s talijanskim kulturnim institutima; po čitavome svijetu po kulturnim sjedištima »Dante Alighieri« održavaju se ciklusi konferencija i stereo-diskografske audicije Perosijevih djela; na bavorskom radiju i u auditoriju St. Mary's Priory

u Londonu izvode se Missa Secunda Ponticifalis, Missa beati Caroli, Missa Pio Dudecimo dicata i Missa Eucharistica.

Oko Perosijeve proslave angažirali su se razni staleži i ljudi svakovrsnog soja: naučnog i političkog ugleda, obrazovani i jednostavni, poznati dirigenti (V. Gui, A. Votto, L. Toffolo itd.), muzikolozi, kritičari i glazbeni pisci (G. Confalonieri, M. Bruni, L. Fait, B. Grimaldi, J. Evesque di Villemag-

ne), direktori kazališta i koncertnih priredaba (Badini, C. A. Cappeli, L. Alberti, Fl. Ammannati, D. M. Cecconi), dirigenti poznatijih crkvenih pjevačkih zborova, direktori škola i instituta za crkv. glazbu... Na Papinskom Institutu za crkvenu glazbu u Rimu 21. prosinca 1971. Sikstinska kape-la je na rođendan Perosija priredila svečani koncert sa stručnim predavanjem M. Rinaldija kao početak svečanosti na glazbenim ustanovama.

PAŠKAL CVEKAN

Braća franjevci graditelji orgulja u 18. stoljeću

Slavonska franjevačka provincija svetog Ladislava ilirska među mnogom braćom ljekarnicima, ranarnicima, kiparima i slikarima, imala je polovicom 18 stoljeća i tri brata graditelja orgulja. A jer danas postoji zanimanje i za tu vrstu kulturne djelatnosti iz prošlosti u ovim našim stranama, bit će korisno navesti životne podatke i za te male i nepoznate radnike, koji su omogućili da kraljica glazbala u mnogim crkvama sve do naših dana služi uveličavanju liturgije Božjeg naroda.

Iz njihovih životnih podataka, a napose mjesta službovanja, moći će istraživači baroknih orgulja u nas imati polaznu točku svojih istraživanja.

1. **Schaumann** brat **Andrija**, laicus organifex, star 47 godina, u redu 22 godine. Rođen 5. XII. 1705, obučen za brata 1730, a zavjetovan 1731 za brata. Službuje:

1732.—34. kao graditelj orgulja
1735.—39. u Ormožu, kao graditelj orgulja
1740.—45. u Čakovcu kao graditelj orgulja
1746.—48. u Kanjiži, kao graditelj orgulja
1749.—50. u Koprivnici, kao graditelj orgulja
1751.—52. u Varaždinu, kao graditelj orgulja
1752, 21. I. umro je u Varaždinu.

2. **Zolner** brat **Vital**, laicus organifex star 49. godina, u redu 23 godina. Rođen 1. IV. 1707, obučen za brata 1733. a zavjetovan 1734. za brata. Službovao je:

1735.—39. u Ormožu kao stolar
1740.—45. u Čakovcu, kao graditelj orgulja
1746.—49. u Kanjiži, kao graditelj orgulja
1750.—55. u Virovitici, kao graditelj orgulja
1756, 20. V. umro je u Kanjiži.

3. **Jäger** brat **Cirijak**, laicus organifex, star 48 godina, u redu 19 godina. Rođen 7. X. 1708, obučen za brata 1737. a zavjetovan 1738. Službovao je:

1740.—46. u Čakovcu, kao graditelj orgulja
1746.—49. u Kanjiži, kao graditelj orgulja
1749.—55. u Virovitici, kao graditelj orgulja
1756, 26. V. umro je u Kanjiži.

Kronika franjevačkog samostana u Virovitici bilježi da su u novosagrađenoj crkvi 1752. postavljene nove orgulje proporcionalne crkvi, koje su izgradila naša braća. Potočnjak o. Leonardo, provincijal Ladislavske provincije u svojoj knjizi »Liber notitiarum« izričito navodi da su to bila braća Cirijak i Vital, a iz sačuvane knjige »Matricula officiorum Provinciae S. Ladislai Regis 1655—1785.« doznajemo da su to brat Cirijak Jäger i brat Vital Zolner. Iz podataka da su obojica u to vrijeme boravila u Virovitici kao graditelji orgulja, prvi šest a drugi pet godina, a orgulje u samostanskoj crkvi su postavili 1752., proizlazi da su tu sigurno napravili još po neke manje orgulje. Isto vrijedi za Čakovec, gdje su od 1740. do 45., i za Kanjižu, gdje su od 1746. do 49. A kako je stariji njihov brat franjevac brat Andrija Schaumann zajedno s njima u Ormožu 1735—39. i u Čakovcu 1740—45, kao sigurno se može zaključiti da su Cirijak i Vital učili gradnju orgulja kod brata Andrije Schaumanna. Tim više jer je novicijat za braću bio redovito u Ormožu koji je pripao Ladislavskoj provinciji. Poznato je da su starija braća zanatlije učili mlađe i na njih prenosili svoja iskustva i znanje.

Postoji siguran podatak da su stare orgulje u virovitičkoj crkvi imale 18 registara (18 mutationes) i uklonjene su 1900. da bi ustupile mjesto novim Riegerovim orguljama koje imaju 20 registara.

Izvori:

1. Matricula officiorum Provinciae S. Ladislai Regis 1655.—1785.
2. Cronica conventus Viroviticensis za 1752.
3. Kanoski izvještaj iz 1820.
4. Liber notitiarum P. Leonardij Potočnjak